

Opinia na temat drewnianej substancji konstrukcji i stolarki kościoła pw. Najświętszej Trójcy w Naruszewie

Fot. G. Zakolski

Opracowanie

Dr Alicja Zadvorny

Autorska pracownia konserwacji Zabytków Z/Atelier Alicja Zadvorny, 05-140 Gąsiorowo,
ul. Nad Jarem 4

1. Podstawa, przedmiot, cel opracowania

Podstawa opracowania: zlecenie Ks. Grzegorza Ślesickiego Proboszcza Parafii P.W. PRZENAJSWIĘTSZEJ TRÓJCY, NARUSZEWO 40, 09-152 z dnia 20 lipca 2024r.

Przedmiot opracowania: Drewniane konstrukcje i stolarka otworowa drewnianego kościoła P.W. PRZENAJSWIĘTSZEJ TRÓJCY, NARUSZEWO 40, 09-152

Kościół jest zabytkiem, wpisany do rejestru zabytków po nr. A - 252 z dn. 24.10.1991r.

Cel opracowania:

Celem opracowania jest:

- poznanie stanu zachowania drewnianej substancji kościoła: stolarki i konstrukcji budynku na podstawie wizji lokalnych i ocen organoleptycznych *in situ*,
- ustalenie założeń i zaleceń konserwatorskich,
- przygotowanie programu prac konserwatorskich.

2. Wyniki oględzin

W dniu 1 08 2024r. Przeprowadzono kontrole stanu zachowania drewnianych konstrukcji i drewnianej stolarki kościoła. Szczegółowym analizom i weryfikacji poddano okna, drzwi, podłogi, stop, więźbę, konstrukcje ścian.

Opis ogólny. Budynek kościoła drewniany - sosnowy, posadowiony wtórnie, na wtórnej, żelbetowej podmurówce. Obiekt zbudowany w XVIII w. (1786r.) na planie prostokąta, orientowany, pierwotnie o konstrukcji zrebowej ścian z bali sosnowych (grubości około 16cm), która to obenie szalowana jest obustronnie deskami sosnowymi/świerkowymi. Więźba dachowa jętkowo – krokwiowa z 2 jętkami. Jętka dolna przy krokwiach podparta ścianami stolcowymi, ryglowymi, biegnącymi przez całą długość budynku. Strop belkowy, drewniany, sosnowy. Pokrycie dachu – blacha (na rąbek stojący) na bezwładnie ułożonych łątach/deseczkach drewnianych. Dach nad korpusem dwuspadowy półszczytowy z sygnaturką na osi nad nawą główną na planie sześciokąta z otworami na każdej ze ścian na planie stojącego prostokąta zwieńczone łukami, całość zwieńczona sześciokątnym dachem łamanym (dwie płaszczyzny) całości obita blachą z wyraźnymi poziomymi podziałami tworzonymi przez dwa obiegające silnie wstępujące gzymsy z desek, profilowane. Nad kruchtą dach dwuspadowy. Ściany szczytowe korpusu szalowane od zewnątrz deskami sosnowymi. Podłogi z desek kładzionych wzdłuż osi kościoła. Wszystkie elewacje obiega silnie wstępujący gzyms koronujący z desek, profilowany. Kościół posiada wtórną stolarkę drewnianą (wymieniona w latach 90 XX w.). Stolarka drzwi i okien wykonana wtórnie została z drewna iglastego –

sosna/świerk: brak przekazów ikonograficznych, które by pomogły ustalić pierwotny ich wygląd i konstrukcje.

Stan zachowania. Ogólny stan zachowania budynku kościoła średni, miejscami zły i niestabilny. Stan taki dotyczy obszarów gdzie zarejestrowano degradacje pochodzenia biologicznego i mechanicznego. Zły stan zachowania dotyczy szczególnie:

- deskowania podłogi strychu w miejscach przeciekającego dachu,
- lokalnie konstrukcji więźby – ze względu na obecność żerowisk Spuszczała Pospolitego (*Hylotrupes Bajulus*),
- belek konstrukcji zrębowej – obszarowe porażenia przez owady techniczne szkodniki drewna, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów południowych ekspozycji,
- wszystkich drzwi frontowych i bocznych – ogólne zniszczenie mechaniczne i korozja biologiczna.

Zalecenia i założenia konserwatorskie:

Zarejestrowane degradacje mają charakter aktywny i kościół wymaga podjęcia interwencyjnych prac konserwatorskich, polegających na:

- interwencyjnym zwalczeniu / usunięciu czynników biodegradacji,
- reperacjach i renowacjach,
- konserwacji profilaktycznej.

Planując powyższe działania powinno się wziąć również pod uwagę, iż:

- przecieka pokrycie dachowe – głównie strefa środkowa nad sygnaturką i nad prezbiterium, i wymaga reperacji i konserwacji,
- szalowanie zewnętrzne i boazeria wewnętrzna mają charakter wtórny i poznanie faktycznego stanu zachowania konstrukcji zrębowej , oraz jego konserwacja i reperacja wymaga rozebrania szalowania kościoła/i lub boazerii,
- okna i drzwi są wtórne i nie udało się ustalić jak wyglądały pierwotne okna kościoła, istnieją jedynie przypuszczenia jak mogły one być ukształtowane, na zachowanym/widocznym świadku otworu okiennego zakrystii kościoła. Jednakże biorąc pod uwagę, iż obecne okna i drzwi nie oddają charakteru świątyni, umniejszają jej estetyce zakłada się, iż powinno się ona i drzwi zaprojektować w analogii do budownictwa z tego regionu i okresu jakie stosowano w XVIIIw., przyjmując dla okien konstrukcje krosnową, szprosowaną z multiplikacją podziałów, a dla drzwi ramowo deskową, okutą zawiasami kowalskimi taśmowymi. Zanim podejmie się prace renowacyjne przy kościele, zakłada się wykonać prace interwencyjne takie jak:

- uszczelnienie poszycia dachowego,
- zatrzymanie/zniszczenie czynników biodegradacji.

W następnej kolejności, mając na uwadze projekt konserwatorski, dla dobra obiektu powinno się przygotować koncepcje zarówno dla stolarki jak i odtworzenia schodów.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, zalecenia i założenia, proponuje się wykonać następujący program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej, przed, w trakcie i po pracach zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa,
2. Dach: Uszczelnienie, naprawa i konserwacja – zgodnie ze sztuką dekarską – strefa prezbiterium i sygnaturki,
3. Więźba dachowa i strop: odkażanie na drodze gazowania – fumigacji, zwalczanie owadów na drodze iniekcji, konsolidacja uszkodzonych miejsc, konserwacja 4funkcyjna: owado, grzybo, ogień, pleśniochronna.
4. Stolarka drzwiowa i okienna: projekt i rekonstrukcja wg. w/w wytycznych
5. Podwalina : montaż kratki wentylacyjnej celem lepszej dylatacji powierza strefy posadowienia, konserwacja jak szalowanie.
6. Szalowanie o konstrukcja kościoła : zwalczanie owadów i grzybów na drodze gazowania/fumigacji, zamgławiania przestrzeni niszowych kościoła, demontaż szalowania i/lub boazerii, kontrola stanu zachowania konstrukcji kościoła, ustalenie ew. programu prac renowacji: flekowania, konsolidacji tejże konstrukcji, konserwacja 4funkcyjna: owado, grzybo, ogień, pleśniochronna o hydrofobowa.

Uwaga!

Niniejszy program może realizować firma pod kierownictwem doświadczonego konserwatora drewna zabytkowego, celowo nie wskazuje się środków konserwatorskich, czy materiałów, gdyż realizacja ta wymaga jeszcze kontroli konserwatorskiej podczas rozbierania szalowania kościoła. Dla realizacji prac powinno się stosować działania zgodnie ze sztuką konserwatorską i decyzje podejmować w miarę pozyskania większej wiedzy na temat stanu zachowania konstrukcji ścian kościoła. Na chwilę obecną wiadomo, iż drewniana substancja kościoła wymaga zwalczania czynników biodegradacji, usunięcia źródeł i przyczyn uszkodzeń i profilaktycznej konserwacji. Przy realizacji należy stosować wszelkie środki i materiały dozwolone dla drewnianych zabytków i metody odwracalne zgodnie ze sztuką konserwatorską.

Dokumentacja fotograficzna

Przykłady degradacji i stan obecny:

Degradacja drzwi.

Przykład zarejestrowanej pierwotnej stolarki okiennej w konstrukcji zrębowej kościoła.

Przykład degradacji drewnianej substancji kościoła przez owady z rodziny kołatkowatych (*Anobidae*) i kózkowatych (Spuszczel Pospolity *Hylotrupes Bajulus* L.)